AYOLLARNING IQTISODIY FAOLLIGINI OSHIRISHDA KASANACHILIKNING SAMARASI

Eshqobulova Charos O‘roq qizi
O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Biznes va Tadbirkorlik oliy maktabi
“Biznesni boshqarish MBA Moliya” mutaxassisligi magistranti
ORCID: 0009-0006-0845-683X

Qabul qilindi: 09.11.2025
Ko‘rib chiqildi: 10.11.2025
Tasdiqlandi: 11.11.2025

Kalit so‘zlar:
kasanachilik, xotin-qizlar bandligi, ayollarning tadbirkorligi, mikrokredit, ish bilan bandlik, hududiy rivojlanish.

Key words:
entrepreneurship, women employment, female entrepreneurship, microcredit, employment, regional development.

Ключевые слова:
предпринимательство, занятость женщин, женское предпринимательство, микрокредит, занятость, региональное развитие.

Annotatsiya. Maqolada O‘zbekiston hududlarida xotin-qizlarning ish bilan bandligini oshirishda kasanachilikning roli va ahamiyati tahlil qilinadi. Tadqiqotda 2022–2024 yillarda amalga oshirilgan statistik ma’lumotlar, so‘rovnomalar va hududiy tahlillar asosida xotin-qizlar tadbirkorligining ish bilan bandlikka ta’siri baholangan. Natijalar shuni ko‘rsatadiki, kasanachilik xotin-qizlar ish bilan bandligini oshirish va iqtisodiy mustaqillikni ta’minlashda samarali vosita hisoblanadi.

Abstract. The article analyzes the role and importance of entrepreneurship in increasing the employment of women in the regions of Uzbekistan. The study evaluates the impact of female entrepreneurship on employment based on statistical data, surveys, and regional analysis conducted during 2022–2024. The results show that entrepreneurship is an effective tool for enhancing women’s employment and ensuring economic independence.

Аннотация. В статье анализируется роль и значение предпринимательства в повышении занятости женщин в регионах Узбекистана. В исследовании оценивается влияние женского предпринимательства на занятость на основе статистических данных, опросов и регионального анализа за 2022–2024 годы. Результаты показывают, что предпринимательство является эффективным инструментом повышения занятости женщин и обеспечения их экономической независимости

Kirish. Xotin-qizlar ish bilan bandligi mamlakat iqtisodiyoti va ijtimoiy barqarorligi uchun muhim omil hisoblanadi. O‘zbekiston sharoitida xotin-qizlar ishsizligi yuqori bo‘lib, gender tafovutlar va ijtimoiy stereotiplar ish bilan bandlikni cheklaydi [1]. Shu nuqtai nazardan, kasanachilik xotin-qizlarga mustaqil daromad manbaini yaratish va iqtisodiy erkinlikka erishish imkonini beradi.

Mavzuga oyd adabiyotlar sharhi. Rossiyalik iqtisodchilar Yu.A. Vlasova va A. Seleznev mahalliy budjetlar va tadbirkorlik rivojlanishi o‘rtasidagi bog‘liqlikni ta’kidlaydilar [2; 3]. O.V. Serebryakova hududlarni moliyaviy ta’minlash va xotin-qizlar tadbirkorligi o‘rtasidagi aloqani muhim masala sifatida ko‘rsatadi [4]. Shu bilan birga, O‘zbekiston Respublikasi amaliyotida mikrokreditlar, grantlar va davlat qo‘llab-quvvatlashi xotin-qizlar tadbirkorligini rivojlantirishda samarali vosita sifatida ishlatilmoqda [5].

Tadqiqot metodologiyasi. Maqolada O‘zbekiston hududlarida xotin-qizlar ish bilan bandligini oshirishda kasanachilikning roli tahlil qilindi. Tadqiqot kvantitativ va sifatli metodlar kombinatsiyasi asosida olib borildi.

Tahlil va natijalar. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, kasanachilik xotin-qizlar ish bilan bandligini oshirishda muhim vosita hisoblanadi. Statistik ma’lumotlar va so‘rovnomalar tahliliga ko‘ra, kasanachilik orqali xotin-qizlarning ish bilan bandligi o‘rtacha 25–30% ga oshgan. Mahalliy tadbirkorlik dasturlari orqali xotin-qizlar qo‘shimcha ish o‘rinlarini yaratmoqda va oilaviy daromadni oshiradi, shu bilan birga ijtimoiy faollikni kuchaytiradi [5].

Hududiy tahlil shuni ko‘rsatdiki, kasanachilikning samaradorligi aholi daromad ko‘rsatkichlari respublika o‘rtachasidan yuqori bo‘lgan hududlarda sezilarli.

1-jadval

2024-yil holatiga ko‘ra, ayol rahbarligidagi kichik korxona va mikrofirmalar soni, yaratilgan ish o‘rinlari va ish bilan bandlik darajasi

Hudud	Ayol rahbarligidagi korxona/mikrofirmalar soni	Yaratuvchi ish o‘rinlari (taqriban)	Ish bilan bandlik darajasi (%)
Toshkent shahar	12 814	25 600	31
Toshkent viloyati	5 598	11 200	28
Samarqand viloyati	3 905	7 810	26
Farg‘ona viloyati	3 120	6 240	25
Boshqa hududlar	18 423	36 846	24–27

Manba: Statistika qo‘mitasi (2025), PQ-214 (2022)

Jadvaldan ko‘rinib turibdiki, eng katta hissani qo‘shgan hududlar - Toshkent shahri va Toshkent viloyati bo‘lib, aholining daromad ko‘rsatkichlari respublika o‘rtachasidan yuqori bo‘lgan joylar hisoblanadi. Shu bilan birga, boshqa viloyatlar ham kasanachilik orqali xotin-qizlar ish bilan bandligini oshirishga hissa qo‘shmoqda.

Tahlil shuni ko‘rsatadiki:

- Ayollar tadbirkorligi hududiy iqtisodiy o‘sishga ijobiy ta’sir qilmoqda;
- Kasanachilik orqali yaratilgan ish o‘rinlari xotin-qizlarning mustaqil daromad

manbaini ta’minlaydi;

- Iqtisodiy jihatdan rivojlangan hududlarda bu jarayon tezroq amalga oshmoqda;
- Davlat dasturlari va mikrokreditlar yordamida kasanachilikning samaradorligi yanada oshadi [1; 2].

Umuman olganda, tadqiqot natijalari xotin-qizlarning ish bilan bandligini oshirishda kasanachilikning strategik ahamiyatini tasdiqlaydi.

Xulosa va takliflar. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, kasanachilik xotin-qizlarning ish bilan bandligini oshirishda samarali vosita sifatida xizmat qiladi. Statistik ma’lumotlar va hududiy tahlillar ayollar tadbirkorligi orqali yaratilgan ish o‘rinlari sonining oshganini va shu bilan birga oilaviy daromad darajasining barqarorlashganini ko‘rsatadi [5; 6]. Kichik korxona va mikrofirmalardagi xotin-qizlar faoliyati nafaqat individual daromadni oshirishga xizmat qiladi, balki hududiy iqtisodiyotning rivojlanishiga ham ijobiy ta’sir ko‘rsatadi.

Xulosa qilib aytganda, kasanachilik xotin-qizlar iqtisodiy faolligini oshirishning quyidagi asosiy afzalliklarini taqdim etadi:

1. Ish bilan bandlikni oshirish: Ayol tadbirkorlar yaratgan ish o‘rinlari nafaqat ularning shaxsiy bandligini ta’minlaydi, balki oilaviy a’zolarni ham iqtisodiy jihatdan qo‘llab-quvvatlaydi. Tadqiqot natijalariga ko‘ra, kasanachilik orqali xotin-qizlar ish bilan bandlik darajasi o‘rtacha 25–30% ga oshgan.
2. Oilaviy daromad va ijtimoiy faollik: Kichik biznes va mikrofirmalar orqali erishilgan daromad oilaviy byudjetni barqarorlashtiradi va xotin-qizlarning ijtimoiy faoliyatini oshiradi. Shu bilan birga, ayollarning iqtisodiy mustaqilligi oiladagi qaror qabul qilish jarayonini ham kuchaytiradi [1].
3. Hududiy farqlarni kamaytirish: Kasanachilik hududlar bo‘yicha iqtisodiy tafovutlarni kamaytirish vositasi sifatida ham xizmat qiladi. Rivojlangan hududlarda tadbirkorlikning samaradorligi yuqori bo‘lsa-da, boshqa hududlarda ham qo‘llab-quvvatlash dasturlari orqali imkoniyatlar kengaytirilishi mumkin.

Tadqiqot asosida quyidagi tavsiyalar berilishi mumkin:

1. Tadbirkorlik dasturlarini kengaytirish: Hududlar bo‘yicha xotin-qizlar tadbirkorligini rivojlantirishga qaratilgan mahalliy dasturlarni yanada kengaytirish zarur. Bu, ayniqsa, iqtisodiy jihatdan rivojlanmagan hududlarda ish bilan bandlikni oshirishga xizmat qiladi [2].
2. Moliyaviy resurslarni oshirish: Ayol tadbirkorlar uchun mikrokreditlar, grantlar va subsidiyalar hajmini oshirish orqali kasanachilikning samaradorligini kuchaytirish mumkin. Bu kredit resurslarining yetarliligi xotin-qizlarning yangi biznes loyihalarini boshlash va rivojlantirish imkoniyatini kengaytiradi.
3. Ta’lim va trening dasturlarini rivojlantirish: Kasanachilikda muvaffaqiyatli bo‘lish uchun xotin-qizlarga moliyaviy savodxonlik, biznes rejalashtirish va menejment bo‘yicha malaka oshirish kurslarini tashkil etish tavsiya etiladi. Bu o‘z navbatida, ularning tadbirkorlik faoliyatini barqaror va samarali qiladi.
4. Monitoring va baholash tizimini joriy etish: Xotin-qizlar tadbirkorligini qo‘llab-quvvatlash dasturlari samaradorligini baholash va hududlar bo‘yicha statistik monitoringni joriy etish tavsiya etiladi. Bu dasturlarni optimallashtirish va resurslarni maqsadli yo‘naltirish imkonini beradi.

Umuman olganda, kasanachilik xotin-qizlar ish bilan bandligini oshirishda strategik vosita bo‘lib, davlat va nodavlat sektorlarining qo‘llab-quvvatlashi, moliyaviy resurslar va ta’lim dasturlari orqali ayollar iqtisodiy faolligi va oilaviy daromad barqarorligi ta’minlanishi mumkin. Shu bilan birga, hududlararo tafovutlarni kamaytirish va barqaror rivojlanish maqsadida dasturlarni diversifikatsiya qilish muhimdir [5; 6].

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. Norboyeva T. (2022). Xotin-qizlar ishsizligi yuqoriligicha qolmoqda. O‘zbekiston yangiliklari – Gazeta.uz

2. Vlasova Yu.A. (2013). Mahalliy budjetlarning daromadli salohiyati va iqtisodiy rivojlanish. Moskva: Nauka.

3. Seleznev A., Dotsenko N. (2013). Mahalliy budjetlar va real moliyalashtirish. Volgograd: Ekonomika.

4. Serebryakova O.V. (2014). Hududlarni moliyaviy ta’minlashning dolzarb masalalari. Moskva: Ekonomika.

5. PQ-214. (2022). Kasanachilikni rivojlantirish asosida aholi bandligini ta’minlashga doir qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida. O‘zbekiston Respublikasi qonuni.

6. O‘zbekiston Markaziy banki. (2024). O‘zbekiston bank tizimi va kredit portfeli statistikasi.